

Coordonator:

Prof. univ. dr. **Carmen-Silvia Paraschiv**

Lector univ. dr.

Maria-Georgiana Teodorescu

Asist. univ. dr.

Alin Sorin Nicolescu

Drept procesual penal. Partea generală

Note de curs

Ediția a 2-a, revizuită și adăugită

Editura
Stamangiu
2020

CUPRINS

Capitolul I. Noțiuni generale privind procesul penal și dreptul procesual penal. Principiile fundamentale ale procesului penal în România _____ 1

§1. Procesul penal, mijloc de realizare a justiției penale _____	1
1.1. Definiția procesului penal _____	1
1.2. Fazele procesului penal _____	2
1.2.1. Noțiune _____	2
1.2.2. Urmărirea penală _____	5
1.2.3. Camera preliminară _____	5
1.2.4. Judecata _____	5
1.2.5. Punerea în executare a hotărârilor penale rămase definitive _____	5
§2. Faptele și raporturile juridice procesual penale _____	5
2.1. Noțiunea și clasificarea faptelor juridice procesual penale _____	5
2.2. Noțiunea, elementele și trăsăturile raporturilor juridice procesual penale _____	6
§3. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal. Interpretarea normelor juridice procesual penale _____	7
3.1. Izvoarele juridice ale dreptului procesual penal _____	7
3.2. Interpretarea normelor juridice procesual penale _____	10
§4. Aplicarea legii procesual penale în timp și spațiu _____	11
4.1. Aplicarea legii procesual penale în timp _____	11
4.2. Aplicarea legii procesual penale în spațiu _____	13
§5. Principiile fundamentale ale procesului penal în România _____	14
5.1. Conceptul de principiu fundamental _____	14
5.2. Principiile generale _____	14
5.2.1. Principiul legalității _____	14
5.2.2. Principiul separării funcțiilor judiciare _____	15
5.2.3. Prezumția de nevinovăție _____	16
5.2.4. Principiul aflării adevărului _____	16
5.2.5. <i>Ne bis in idem</i> _____	17

5.2.6. Obligativitatea punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale _____	17
5.2.7. Caracterul echitabil și termenul rezonabil al procesului penal _____	20
5.2.8. Garantarea dreptului la libertate și siguranță _____	21
5.2.9. Dreptul la apărare _____	21
5.2.10. Respectarea demnității umane și a vieții private _____	22
5.2.11. Limba oficială și dreptul la interpret _____	23
5.3. Principii specifice fazei de urmărire penală _____	24
5.3.1. Caracterul nepublic _____	24
5.3.2. Lipsa contradictorialității _____	24
5.3.3. Forma preponderent scrisă _____	24
5.3.4. Subordonarea ierarhică _____	25
5.4. Principiile specifice fazei judecătii _____	25
5.4.1. Publicitatea _____	25
5.4.2. Nemijlocirea _____	26
5.4.3. Contradictorialitatea _____	26
5.4.4. Oralitatea _____	26
Capitolul al II-lea. Participanții în procesul penal _____	28
§1. Noțiunea de participanți în procesul penal _____	28
§2. Organele judiciare _____	28
2.1. Organele judiciare specifice fiecărei faze a procesului penal _____	28
2.2. Judecătorul de drepturi și libertăți _____	29
2.3. Judecătorul de cameră preliminară _____	30
2.4. Instanțele judecătorești _____	30
2.4.1. Noțiuni introductive _____	30
2.4.2. Organizarea instanțelor judecătorești _____	31
2.4.3. Compunerea completelor de judecată _____	34
2.5. Organele de urmărire penală _____	35
2.5.1. Procurorul _____	36
2.5.1.1. Noțiuni introductive _____	36
2.5.1.2. Organizarea Ministerului Public _____	37

2.5.1.3. <i>Principiile care guvernează activitatea Ministerului Public</i>	38
2.5.1.4. <i>Atribuțiile Ministerului Public</i>	38
2.5.2. <i>Organele de cercetare penală</i>	38
2.5.2.1. <i>Noțiuni introductive</i>	38
2.5.2.2. <i>Organizarea și funcționarea organelor de cercetare penală</i>	39
2.5.2.2.1. <i>Organele de cercetare penală ale poliției judiciare</i>	39
2.5.2.2.2. <i>Organele de cercetare penală speciale</i>	39
2.5.2.3. <i>Atribuțiile organelor de cercetare penală în cadrul procesului penal</i>	40
§3. <i>Subiecții procesuali principali</i>	41
3.1. <i>Noțiuni introductive</i>	41
3.2. <i>Suspectul</i>	41
3.2.1. <i>Noțiune</i>	41
3.2.2. <i>Drepturile și obligațiile suspectului</i>	41
3.3. <i>Persoana vătămată</i>	42
3.3.1. <i>Noțiune</i>	42
3.3.2. <i>Constituirea persoanei vătămate în procesul penal</i>	43
3.3.3. <i>Drepturile și obligațiile persoanei vătămate în procesul penal</i>	43
§4. <i>Părțile în procesul penal</i>	44
4.1. <i>Noțiuni introductive</i>	44
4.2. <i>Inculpatul</i>	44
4.2.1. <i>Noțiune</i>	44
4.2.2. <i>Drepturile și obligațiile inculpatului în procesul penal</i>	45
4.3. <i>Partea civilă</i>	47
4.3.1. <i>Noțiune</i>	47
4.3.2. <i>Constituirea părții civile în procesul penal</i>	47
4.3.3. <i>Persoanele care pot avea calitatea de parte civilă într-un proces penal</i>	48
4.3.4. <i>Drepturile și obligațiile părții civile</i>	48

4.4. Partea responsabilă civilmente _____	49
4.4.1. Noțiuni _____	49
4.4.2. Constituirea părții responsabile civilmente în procesul penal _____	50
4.4.3. Persoanele care pot avea calitatea de parte responsabilă civilmente într-un proces penal _____	51
4.4.4. Drepturile și obligațiile părții responsabile civilmente _____	52
§5. Alți subiecți procesuali _____	53
§6. Succesorii, reprezentanții și substituții procesuali _____	53
6.1. Succesorii _____	53
6.2. Reprezentanții _____	54
6.3. Substituții procesuali _____	55
§7. Avocatul _____	56
7.1. Noțiuni introductive _____	56
7.2. Calitatea de avocat în procesul penal _____	58
7.3. Asistența juridică _____	58
7.3.1. Asistența juridică facultativă _____	59
7.3.2. Asistența juridică obligatorie _____	59
7.4. Drepturile și obligațiile avocatului în cadrul procesului penal _____	62
7.4.1. Drepturile și obligațiile avocatului suspectului sau inculpatului _____	62
7.4.2. Drepturile și obligațiile avocatului persoanei vătămate, părții civile și părții responsabile civilmente _____	63
Capitolul al III-lea. Acțiunile în procesul penal _____	65
§1. Acțiunea penală _____	65
1.1. Noțiuni introductive _____	65
1.2. Obiectul acțiunii penale _____	65
1.3. Subiecții acțiunii penale _____	65
1.4. Trăsăturile acțiunii penale _____	65
1.5. Momentele acțiunii penale _____	66
1.5.1. Punerea în mișcare a acțiunii penale _____	66
1.5.2. Exercițarea acțiunii penale _____	67

1.5.3. Stingerea acțiunii penale _____	67
§2. Acțiunea civilă _____	78
2.1. Noțiuni introductive _____	78
2.2. Obiectul acțiunii civile _____	78
2.3. Subiecții acțiunii civile _____	78
2.4. Trăsăturile acțiunii civile _____	80
2.5. Punerea în mișcare a acțiunii civile _____	81
2.6. Exercițarea acțiunii civile _____	82
2.6.1. Condițiile exercitării acțiunii civile _____	82
2.6.2. Dreptul de opțiune în exercitarea acțiunii civile _____	82
2.6.3. Exercițarea acțiunii civile în fața instanței penale _____	83
2.6.4. Rezolvarea acțiunii civile în fața instanței civile _____	84
2.7. Rezolvarea acțiunii civile în procesul penal _____	85
2.8. Raportul acțiunilor în procesul penal _____	87
Capitolul al IV-lea. Competența în materie penală _____	89
§1. Noțiunea și formele competenței în materie penală _____	89
1.1. Noțiuni introductive _____	89
1.2. Formele competenței _____	89
1.2.1. Competența funcțională (<i>ratione officii</i>) _____	89
1.2.2. Competența materială (<i>ratione materiae</i>) _____	90
1.2.3. Competența teritorială (<i>ratione loci</i>) _____	90
1.2.4. Competența personală (<i>ratione personae</i>) _____	92
§2. Competența instanțelor judecătorești _____	93
2.1. Competența judecătoriei _____	93
2.2. Competența tribunalului _____	93
2.3. Competența tribunalelor specializate pentru minori și familie _____	95
2.4. Competența tribunalului militar _____	96
2.5. Competența curții de apel _____	96
2.6. Competența curții militare de apel _____	98
2.7. Competența Înaltei Curți de Casație și Justiție _____	100
§3. Competența organelor de urmărire penală _____	101
3.1. Competența procurorului _____	101

3.2. Competența organelor de cercetare penală ale poliției judiciare _____	104
3.3. Competența organelor de cercetare penală speciale _____	105
§4. Instituții legate de competență _____	105
4.1. Prorogarea de competență _____	105
4.1.1. Noțiuni introductive _____	105
4.1.2. Reunirea cauzelor _____	106
4.1.3. Disjungerea cauzelor _____	109
4.1.4. Schimbarea calificării faptei sau a încadrării juridice _____	110
4.1.4.1. <i>Schimbarea încadrării juridice</i> _____	110
4.1.4.2. <i>Schimbarea calificării faptei</i> _____	111
4.1.5. Chestiunile prealabile _____	111
§5. Declinarea de competență, conflictele de competență și excepțiile de necompetență _____	112
5.1. Declinarea de competență _____	112
5.2. Conflictele de competență _____	113
5.3. Excepțiile de necompetență _____	116
§6. Incompatibilitatea, abținerea și recuzarea _____	117
6.1. Noțiuni introductive _____	117
6.2. Incompatibilitatea judecătorilor _____	118
6.3. Incompatibilitatea procurorului _____	119
6.4. Incompatibilitatea organului de cercetare penală _____	120
6.5. Incompatibilitatea magistratului-asistent și a grefierului _____	121
6.6. Abținerea _____	121
6.7. Recuzarea _____	122
6.8. Procedura soluționării abținerii sau recuzării _____	123
6.9. Strămutarea _____	126
6.9.1. Procedura de soluționare a cererii de strămutare _____	128
6.9.2. Soluționarea cererii _____	129
6.9.3. Desemnarea altei instanțe pentru judecarea cauzei _____	130

Capitolul al V-lea. Probele, mijloacele de probă și procedeele

probatorii	133
§1. Noțiuni introductive	133
§2. Probele	134
2.1. Clasificarea probelor	134
2.2. Obiectul probațiunii	135
2.2.1. Noțiune	135
2.2.2. Faptele și împrejurările care trebuie dovedite	136
2.2.3. Faptele și împrejurările care nu trebuie dovedite (dispenza de probă)	137
2.2.3.1. <i>Prezumțiile legale absolute</i>	137
2.2.3.2. <i>Faptele evidente și faptele notorii</i>	138
2.2.3.3. <i>Faptele necontestate</i>	139
2.2.3.4. <i>Faptele și împrejurările care pot fi dovedite (pot forma obiectul probațiunii)</i>	139
2.2.3.5. <i>Fapte și împrejurări care nu pot fi dovedite</i>	140
2.3. Trăsăturile probelor	140
2.3.1. Admisibilitatea probei	141
2.3.2. Pertinența probei	142
2.3.3. Concludența probei	142
2.3.4. Utilitatea probei	142
2.3.5. Administrarea probei să fie posibilă	143
2.3.6. Legalitatea probei	143
2.4. Sarcina probei	143
2.5. Administrarea probelor	144
2.5.1. Principiul loialității administrării probelor	146
2.6. Excluderea probelor	147
2.7. Aprecierea probelor	148
§3. Mijloacele de probă și procedeele probatorii	149
3.1. Noțiuni introductive	149
3.1.1. Persoanele audiate în cursul procesului penal	150
3.1.2. Audierea prin interpret	151
3.1.3. Reguli speciale privind ascultarea	151

3.2. Audierea suspectului sau a inculpatului _____	152
3.2.1. Audierea inculpatului în faza de judecată _____	155
3.2.2. Audierea suspectului sau inculpatului minor _____	156
3.2.3. Consemnarea declarațiilor _____	157
3.3. Audierea persoanei vătămate _____	158
3.4. Audierea părții civile și a părții responsabile civilmente _____	162
3.5. Audierea martorilor _____	165
3.5.1. Persoanele care nu pot fi ascultate ca martor _____	165
3.5.2. Consemnarea declarațiilor _____	169
3.5.3. Cazurile speciale de audiere a martorului _____	170
3.6. Confruntarea _____	171
3.7. Audierea expertului _____	172
3.8. Identificarea persoanelor și a obiectelor _____	172
3.8.1. Identificarea persoanelor _____	173
3.8.2. Identificarea obiectelor _____	174
3.8.3. Pluralitatea de identificări _____	175
3.9. Metodele speciale de supraveghere sau cercetare _____	175
3.9.1. Supravegherea tehnică _____	176
3.9.1.1. <i>Procedura de emitere a mandatului de supraveghere tehnică</i> _____	177
3.9.1.2. <i>Autorizarea unor măsuri de supraveghere tehnică de către procuror</i> _____	181
3.9.1.3. <i>Durata mandatului de supraveghere tehnică</i> _____	182
3.9.1.4. <i>Punerea în executare a mandatului de supraveghere tehnică</i> _____	183
3.9.1.5. <i>Consemnarea activităților de supraveghere tehnică</i> _____	185
3.9.1.6. <i>Informarea persoanei supravegheate</i> _____	186
3.9.1.7. <i>Conservarea materialelor rezultate din supravegherea tehnică</i> _____	187
3.9.2. Obținerea datelor privind tranzacțiile financiare ale unei persoane _____	188

3.9.3. Reținerea, predarea și percheziționarea trimiterilor poștale _____	190
3.9.4. Utilizarea investigatorilor sub acoperire sau cu identitate reală și a colaboratorilor _____	192
3.9.4.1. Durata utilizării investigatorului sub acoperire _____	194
3.9.4.2. Activitatea investigatorului _____	194
3.9.4.3. Colaboratorul _____	195
3.9.4.4. Măsurile de protecție a investigatorilor sub acoperire și a colaboratorilor _____	195
3.9.5. Participarea autorizată la anumite activități _____	196
3.9.5.1. Durata participării la activități autorizate _____	198
3.9.6. Livrarea supravegheată _____	198
3.9.7. Obținerea datelor de trafic și de localizare prelucrate de către furnizorii de rețele publice de comunicații electronice ori furnizorii de servicii de comunicații electronice destinate publicului _____	201
3.9.8. Obținerea de date privind situația financiară a unei persoane _____	202
3.9.9. Conservarea datelor informatice _____	203
§4. Mijloacele materiale de probă _____	205
4.1. Percheziția _____	206
4.1.1. Percheziția domiciliară _____	207
4.1.1.1. Cazurile și condițiile în care se poate dispune percheziția domiciliară _____	207
4.1.1.2. Efectuarea percheziției domiciliare _____	210
4.1.1.3. Identificarea și păstrarea obiectelor _____	213
4.1.1.4. Procesul-verbal de percheziție _____	213
4.1.1.5. Măsurile privind obiectele ori înscrisurile ridicate _____	215
4.1.1.6. Dispoziții speciale privind perchezițiile efectuate la o autoritate publică, instituție publică sau la alte persoane juridice de drept public _____	216
4.1.2. Percheziția corporală _____	216
4.1.2.1. Efectuarea percheziției corporale _____	217
4.1.3. Percheziția unui vehicul _____	218

4.1.4. Percheziția informatică _____	218
4.2. Ridicarea de obiecte și înscrisuri _____	221
4.2.1. Predarea obiectelor, înscrisurilor sau a datelor informaticice _____	221
4.2.2. Ridicarea silită de obiecte și înscrisuri _____	222
4.3. Expertiza și constatarea _____	223
4.3.1. Expertiza _____	223
4.3.1.1. Numirea expertului _____	226
4.3.1.2. Incompatibilitatea expertului _____	226
4.3.1.3. Drepturile și obligațiile expertului _____	227
4.3.1.4. Înlocuirea expertului _____	228
4.3.1.5. Procedura efectuării expertizei _____	229
4.3.1.6. Raportul de expertiză _____	230
4.3.1.7. Suplimentul de expertiză _____	230
4.3.1.8. Efectuarea unei noi expertize _____	231
4.3.2. Constatarea _____	231
4.4. Cercetarea locului faptei și reconstituirea _____	232
4.4.1. Cercetarea la fața locului _____	232
4.4.2. Reconstituirea _____	233
4.5. Fotografierea și luarea amprentelor suspectului, inculpatului sau ale altor persoane _____	235
Capitolul al VI-lea. Măsurile procesuale _____	239
§1. Noțiuni introductive _____	239
§2. Măsurile preventive _____	240
2.1. Considerații preliminare _____	240
2.2. Luarea, încetarea de drept, înlocuirea și revocarea măsurilor preventive _____	241
2.2.1. Luarea măsurilor preventive _____	241
2.2.1.1. Condițiile generale de aplicare _____	241
2.2.1.2. Organul judiciar competent și actul prin care se dispune asupra măsurilor preventive _____	242
2.2.2. Încetarea de drept a măsurilor preventive _____	244

2.2.3. Înlocuirea măsurilor preventive _____	245
2.2.4. Revocarea măsurilor preventive _____	248
2.3. Căile de atac împotriva actelor prin care se dispun măsurile preventive _____	249
2.3.1. Plângerea împotriva ordonanței organului de cercetare penală sau a procurorului prin care s-a luat măsura preventivă _____	250
2.3.2. Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de drepturi și libertăți dispune asupra măsurilor preventive în cursul urmăririi penale _____	251
2.3.3. Contestația împotriva încheierilor prin care judecătorul de cameră preliminară dispune asupra măsurilor preventive în procedura camerei preliminare _____	253
2.3.4. Contestația împotriva încheierilor prin care instanța de judecată dispune asupra măsurilor preventive în cursul judecății _____	254
2.4. Măsurile preventive primate în special _____	258
2.4.1. Reținerea _____	258
2.4.2. Controlul judiciar _____	262
2.4.2.1. Luarea măsurii de către procuror _____	262
2.4.2.2. Luarea măsurii de către judecătorul de cameră preliminară sau instanța de judecată _____	264
2.4.2.3. Conținutul și durata controlului judiciar _____	265
2.4.3. Controlul judiciar pe cauțiune _____	268
2.4.3.1. Conținutul cauțiunii _____	270
2.4.4. Arestul la domiciliu _____	271
2.4.4.1. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de drepturi și libertăți _____	275
2.4.4.2. Luarea măsurii arestului la domiciliu de către judecătorul de cameră preliminară sau de instanța de judecată _____	276
2.4.4.3. Conținutul arestului la domiciliu _____	278

2.4.5. Arestarea preventivă _____	280
2.4.5.1. Luarea măsurii de arestare preventivă în cursul urmării penale _____	282
2.4.5.1.1. Luarea măsurilor de ocrotire în caz de arestare preventivă în cursul urmării penale _____	285
2.4.5.1.2. Mandatul de arestare preventivă _____	286
2.4.5.1.3. Executarea mandatului de arestare preventivă emis în lipsa inculpatului _____	287
2.4.5.1.4. Prelungirea arestării preventive în cursul urmării penale _____	289
2.4.5.1.5. Procedura prelungirii arestării preventive în cursul urmării penale _____	290
2.4.5.1.6. Arestarea preventivă a inculpatului în procedura de cameră preliminară și în cursul judecății _____	292
2.5. Măsurile preventive aplicabile minorilor _____	294
§3. Măsurile de siguranță cu caracter medical _____	295
3.1. Noțiuni introductive _____	295
3.2. Obligarea provizorie la tratament medical _____	296
3.2.1. Procedura de aplicare și de ridicare a măsurii _____	296
3.3. Internarea medicală provizorie _____	298
3.3.1. Procedura de aplicare și de ridicare a măsurii _____	299
§4. Măsurile asigurătorii, restituirea lucrurilor și restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii _____	301
4.1. Măsurile asigurătorii _____	301
4.1.1. Contestarea măsurilor asigurătorii _____	303
4.1.2. Contestarea măsurilor asigurătorii dispuse în cursul judecății _____	304
4.1.3. Procedura sechestrului _____	305
4.1.4. Cazuri speciale de valorificare a bunurilor mobile sechestrate _____	306
4.1.5. Poprirea _____	306
4.2 Restituirea lucrurilor _____	307
4.3. Restabilirea situației anterioare săvârșirii infracțiunii _____	308

Capitolul al VII-lea. Actele procesuale și procedurale comune	310
§1. Citarea, comunicarea actelor procedurale și mandatul de aducere	310
1.1. Actele procesuale	310
1.1.1. Noțiuni introductive	310
1.1.2. Clasificarea actelor procesuale și procedurale	310
1.2. Citarea	311
1.2.1. Noțiuni introductive	311
1.2.2. Modul de citare	312
1.2.3. Conținutul citației	313
1.2.4. Locul de citare	314
1.2.5. Înmânarea citației	316
1.2.6. Înmânarea citației altor persoane	318
1.2.7. Dovada de primire a citației	319
1.2.8. Incidente privind citarea	320
1.3. Mandatul de aducere	320
1.3.1. Executarea mandatului de aducere	322
1.4. Accesul la bazele electronice de date	323
§2. Termenele	324
2.1. Noțiuni introductive	324
2.2. Clasificarea termenelor	324
2.3. Calculul termenelor procedurale	325
2.4. Acte considerate ca făcute în termen	326
2.5. Consecințele nerespectării termenelor	327
§3. Cheltuielile judiciare	327
3.1. Noțiuni introductive	327
3.2. Plata cheltuielilor judiciare avansate de stat	328
3.3. Plata cheltuielilor judiciare făcute de părți	331
3.4. Sumele convenite martorului, expertului și interpretului	332
§4. Modificarea actelor procedurale, îndreptarea erorilor materiale și înlăturarea unor omisiuni vădite	333
4.1. Modificarea actelor procedurale	333
4.2. Îndreptarea erorilor materiale	334

4.3. Înlăturarea unor omisiuni vădite _____	334
§5. Nulitățile _____	335
5.1. Noțiuni introductive _____	335
5.2. Nulitățile absolute _____	336
5.3. Nulitățile relative _____	337
5.4. Efectele nulităților _____	339
§6. Amenda judiciară _____	339
6.1. Abateri judiciare _____	339
6.2. Procedura privitoare la amenda judiciară _____	342
BIBLIOGRAFIE _____	345

Capitolul al III-lea

Acțiunile în procesul penal

§1. Acțiunea penală

1.1. Noțiuni introductive

Acțiunea penală reprezintă instrumentul juridic cu ajutorul căruia conflictul de drept penal este adus spre soluționare organelor judiciare, în vederea tragerii la răspundere penală a persoanelor fizice și juridice care au săvârșit infracțiuni^[1].

1.2. Obiectul acțiunii penale

Acțiunea penală are ca obiect tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

1.3. Subiecții acțiunii penale

Subiectul activ principal este statul, ca subiect pasiv al infracțiunii, ce realizează tragerea la răspundere penală.

Subiectul activ secundar este persoana vătămată, în cazurile prevăzute de lege.

Subiectul pasiv este inculpatul, ca subiect activ al infracțiunii, ce suportă tragerea la răspundere penală.

1.4. Trăsăturile acțiunii penale

Acțiunea penală aparține statului, întrucât realizează tragerea la răspundere penală a persoanelor care au săvârșit infracțiuni.

Acțiunea penală este obligatorie, trăsătura derivă din principiul oficialității și obligativității punerii în mișcare și a exercitării acțiunii penale, conform căruia procurorul este obligat să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni și nu există vreo cauză legală de împiedicare.

[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, B. MICU, C. NEDELCU, *op. cit.*, p. 70.

Acțiunea penală este individuală sau personală, trăsătura rezultă din principiul conform căruia răspunderea penală este personală.

Acțiunea penală este irevocabilă sau indisponibilă, în sensul că odată ce a fost pusă în mișcare, nu se mai poate opri exercitarea ei până la pronunțarea unei hotărâri penale definitive. Excepțiile sunt retragerea plângerii prealabile (art. 158 C. pen.) și renunțarea la urmărire penală (art. 318 C. proc. pen.)^[1].

Acțiunea penală este indivizibilă, în sensul că statul se îndreaptă împotriva tuturor participanților la săvârșirea infracțiunii^[2].

1.5. Momentele acțiunii penale

1.5.1. Punerea în mișcare a acțiunii penale

Conform art. 14 alin. (2) C. proc. pen., „acțiunea penală se pune în mișcare prin actul de inculpare prevăzut de lege”.

Actul de inculpare este:

- *ordonanța procurorului*, în faza de urmărire penală, conform art. 309 C. proc. pen.;
- *declarația orală a procurorului*, când acesta participă la judecată și constată săvârșirea infracțiunilor de audiență, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat, conform art. 360 alin. (2) C. proc. pen.

Condițiile de punere în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale

- când există probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune;
- nu există cazuri care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acesteia, prevăzute la art. 16 C. proc. pen.

Punerea în mișcare a acțiunii penale se poate realiza numai *in personam*.

Potrivit art. 309 alin. (2) teza I, „punerea în mișcare a acțiunii penale este comunicată inculpatului de către organul de urmărire penală care îl cheamă pentru a-l audia”.

^[1] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 29-30.

^[2] *Idem*, p. 30.

1.5.2. Exercițarea acțiunii penale

Prin exercitarea acțiunii penale se înțelege susținerea acțiunii prin supunerea inculpatului urmăririi penale și procedurii de soluționare a cauzei în fața instanței de judecată, în vederea declanșării procesului de tragere la răspundere penală^[1].

Conform art. 14 alin. (3) C. proc. pen., „acțiunea penală se poate exercita în tot cursul procesului penal, în condițiile legii”, dar, întrucât acțiunea penală se stinge prin rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare, apreciem că acțiunea penală **nu** se poate exercita în faza de punere în executare a hotărârilor penale rămase definitive.

Excepția de la această regulă intervine în situația în care este admisă o cale extraordinară de atac, exercitarea acțiunii penale fiind posibilă, întrucât faza de judecată este reluată.

Potrivit art. 15 alin. (1) C. proc. pen., condițiile de punere în mișcare sau de exercitare a acțiunii penale sunt:

- ☉ să existe probe din care rezultă presupunerea rezonabilă că o persoană a săvârșit o infracțiune;
- ☉ nu este incident niciunul dintre cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale, prevăzute în art. 16 alin. (1) C. proc. pen.

1.5.3. Stingerea acțiunii penale

Acțiunea penală **nu poate fi pusă în mișcare**, iar dacă a fost pusă în mișcare, **nu mai poate fi exercitată (se stinge)** când se constată existența vreunuia dintre cazurile prevăzute în art. 16 C. proc. pen.^[2].

Conform art. 17 C. proc. pen., acțiunea penală se poate stinge: în cursul fazei de urmărire penală și în faza de judecată.

În faza de urmărire penală, acțiunea penală se stinge prin *clasare* sau *renunțare la urmărirea penală*, iar în cursul judecății prin *rămânerea definitivă a hotărârii judecătorești de condamnare*, *renunțare la aplicarea pedepsei*, *amânarea aplicării pedepsei*, *achitare* sau *încetare a procesului penal*.

^[1] I. NEAGU, M. DAMASCHIN, B. MICU, C. NEDELUCU, *op. cit.*, p. 72.

^[2] C.-S. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 41.

Cazurile prevăzute de art. 16 alin. (1) C. proc. pen. pot fi:

- **lipsite de temeii** [lit. a)-d)] – lipsesc acțiunea penală de temeii, întrucât prezența lor exclude infracțiunea, lipsind, implicit, și temeiiul tragerii la răspundere penală^[1];
- **lipsite de obiect** [lit. e)-j)] – lipsesc acțiunea penală de obiect, întrucât constatarea lor conduce la concluzia că fapta este infracțiune, dar există impedimente cu privire la tragerea la răspundere penală, adică în ceea ce privește realizarea obiectului acțiunii penale^[2].

În cursul procesului penal pot fi incidente, concomitent, cazuri din ambele categorii, situație în care va prevala cauza care lipsește acțiunea de temeii, și nu cea care lipsește acțiunea de obiect, întrucât nu poate opera tragerea la răspundere penală dacă lipsește însuși temeiiul infracțiunii.

Potrivit art. 16 alin. (1) C. proc. pen., cazurile care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale sunt următoarele:

În faza de urmărire penală: – clasare În faza de judecată: – achitare	{	a) fapta nu există; b) fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege; c) nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea; d) exista o cauză justificativă sau de neimputabilitate;
În faza de urmărire penală: – clasare În faza de judecată: – încetare a procesului penal	{	e) lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale; f) a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului sau inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică; g) a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii; h) există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege; i) există autoritate de lucru judecat; j) a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii.

^[1] B. MICU, R. SLĂVOIU, *op. cit.*, p. 36.

^[2] *Ibidem.*

Art. 16 alin. (1) lit. a) C. proc. pen. – fapta nu există

În sarcina inculpatului C.O.E. s-a reținut împrejurarea că, în calitatea sa de administrator al societății comerciale SC E.V. SRL, în baza unei înțelegeri prealabile avute cu inculpatul D.D., a participat și a adjudecat licitația prin care se urmărea vânzarea unui imobil ce a constituit sediul vechi al sucursalei C. Bank. Participarea inculpatului la această licitație a fost simulată și realizată doar în scopul de a-l sprijini și de a-l ajuta pe inculpatul D.D. să dobândească în mod necuvenit, în interes propriu, imobilul anterior menționat. Astfel, în sarcina inculpatului C.O.E. s-a reținut complicitatea la săvârșirea infracțiunii prevăzute și pedepsite de art. 12 alin. (1) lit. a) din Legea nr. 78/2000, respectiv complicitatea la efectuarea de operațiuni financiare, ca acte de comerț, incompatibile cu funcția, atribuția sau însărcinarea pe care o îndeplinește o persoană ori încheierea de tranzacții financiare, utilizând informațiile obținute în virtutea funcției, atribuției sau însărcinării sale (instanța).

Având în vedere că instanța a constatat că nu sunt întrunite elementele constitutive ale acestei infracțiuni în ceea ce îl privește pe inculpatul D.D., în calitate de autor, nu a reținut săvârșirea faptei nici în sarcina inculpatului C.O.E., întrucât, conform doctrinei și jurisprudenței, pentru reținerea complicității la această faptă ar fi trebuit ca ea să se fi săvârșit în mod nemijlocit de o persoană în calitate de autor. Față de aceste considerente, în baza art. 16 alin. (1) lit. a), instanța dispune achitarea inculpatului C.O.E.^[1]

Art. 16 alin. (1) lit. b) C. proc. pen. – fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege

P.L.M., în calitate de avocat, primește în contul său bancar, cu titlu de onorariu, suma de 400.000 de euro. Având în vedere că acesta nu declară suma încasată, în sarcina sa se reține săvârșirea infracțiunii de evaziune fiscală, prevăzută de art. 9 alin. (1) lit. b) din Legea nr. 241/2005^[2]. Ulterior, se constată că onorariul nu i se cuvenea, inculpatul fiind obligat la repararea pagubei produse persoanei vătămate. Pe cale de consecință, neexistând venitul care atrăgea plata impozitelor către bugetul de stat, nu putea subsista obligația de plată a impozitului. Pentru aceste considerente, instanța apreciază că lipsește elementul material al laturii obiective a infracțiunii de evaziune fiscală, astfel că se va dispune achitarea inculpatului P.L.M. în baza art. 16 alin. (1) lit. b) teza I C. proc. pen.^[3]

[1] C.A. Pitești, s. min. și fam., sent. pen. nr. 101/F/28.05.2014.

[2] M. Of. nr. 672 din 27 iulie 2005.

[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 342/07.10.2015.

Art. 16 alin. (1) lit. c) C. proc. pen. – nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea

Prin rechizitoriul întocmit de organele de urmărire penală s-a reținut că inculpatul D.D., în calitate de director al C. Bank – Sucursala R.V. și președinte al comisiei de licitație constituite pentru vânzarea imobilului care a reprezentat sediul vechi al C. Bank din R.V., în baza unei înțelegeri prealabile realizate cu inculpații C.O.E. și C.M., a dobândit, în mod necuvenit, în interes propriu, prin societatea comercială interpusă SC E.V. SRL, bunul anterior menționat. S-a reținut că inculpatul D.D. era în stare de incompatibilitate prevăzută de normele metodologice nr. 10/2003 în vigoare la acea dată. De asemenea, s-a arătat că același inculpat a participat la licitație în calitate de președinte al comisiei, utilizând în scopul mai sus menționat informații obținute în virtutea funcției de director al C. Bank. Analizând probatoriul existent în cauză, instanța a reținut că nu există nicio probă din care să rezulte în mod clar, cert și convingător că inculpatul ar fi urmărit să obțină imobilul pentru sine, susținerile din rechizitoriu fiind simple supoziții teoretice care nu se bazează pe niciun mijloc de probă. Față de aceste considerente, instanța dispune, în baza art. 16 alin. (1) lit. c) C. proc. pen., achitarea inculpatului D.D. pentru săvârșirea infracțiunii de conflict de interese, prevăzută și pedepsită de art. 253¹ C. pen. anterior^[1].

Art. 16 alin. (1) lit. d) C. proc. pen. – există o cauză justificativă sau de neimputabilitate**1. Cauze justificative generale**

- legitima apărare (art. 19 C. pen.) – spre exemplu, dacă făptuitorul, pentru a se apăra de atacul cu cuțitul al victimei, lovește victima cu pumnul în față provocându-i leziuni traumatice care necesită îngrijiri medicale;
- starea de necesitate (art. 20 C. pen.) – spre exemplu, dacă făptuitorul distruge un zid al unui imobil pentru a salva o persoană ce se află în pericol din cauza unui dezastru natural;
- exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații (art. 21 C. pen.) – spre exemplu, dacă făptuitorul, agent de poliție, sparge ușa locuinței unei persoane pentru a efectua o percheziție domiciliară, întrucât aceasta a refuzat să deschidă;
- consimțământul persoanei vătămate (art. 22 C. pen.) – spre exemplu, cazul unui sportiv care la un antrenament la sală primește un pumn în timpul antrenamentului și îi este provocată astfel o fractură de mandibulă de către antrenor.

[1] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 179/19.05.2015.

Cauze justificative speciale, precum^[1]:

- întreruperea cursului sarcinii în scop terapeutic efectuată de către un medic de specialitate, până la vârsta de douăzeci și patru de săptămâni, sau întreruperea ulterioară în scop terapeutic, în interesul mamei sau al fătului [art. 201 alin. (6) C. pen.];
- lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate nu constituie infracțiune dacă, prin acordarea ajutorului, autorul s-ar expune unui pericol grav cu privire la viața, integritatea corporală sau sănătatea sa [art. 203 alin. (2) C. pen.];
- înțelegerea patrimonială dintre infractor și persoana vătămată, intervenită în cazul infracțiunilor pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângere prealabilă sau pentru care intervine împăcarea [art. 272 alin. (2) C. pen.];
- divulgarea ori dezvăluirea de acte sau activități vădit ilegale comise de autorități într-o cauză penală [art. 277 alin. (4) C. pen.].

2. Cauze de neimputabilitate generale

- constrângerea fizică (art. 24 C. pen.) – spre exemplu, cazul în care o persoană, provocându-i o durere fizică insuportabilă alteia prin arsură cu un fier încins, o determină să semneze în fals un înscris oficial;
- constrângerea morală (art. 25 C. pen.) – spre exemplu, cazul în care o persoană, amenințând că va ucide copilul făptuitorului, îl determină pe acesta să săvârșească un furt de bijuterii scumpe;
- excesul neimputabil (art. 26 C. pen.) – spre exemplu, cazul în care o persoană atacată de un agresor cu un cuțit, sub imperiul tulburării sau temerii, ripostează folosindu-se de un par, urmarea fiinduciderea agresorului;
- minoritatea făptuitorului (art. 27 C. pen.) – spre exemplu, cazul în care un minor de 13 ani săvârșește o infracțiune, sau un minor între 14 și 16 ani care se dovedește în urma unei expertize că nu are discernământ;
- iresponsabilitatea (art. 28 C. pen.) – spre exemplu, cazul în care un alienat mintal săvârșește o infracțiune, iar starea de boală se dovedește printr-o expertiză medico-legală;
- intoxicația (art. 29 C. pen.) – spre exemplu, cazul unui muncitor care lucrează într-o fabrică de băuturi și la plecarea acasă, urmare a inhalării involuntare a vaporilor de alcool, produce un accident auto urmat de moartea unei victime;
- eroarea (art. 30 C. pen.) – spre exemplu, cazul unui elev care își sperie un coleg fără a cunoaște faptul că acesta este bolnav de inimă, urmarea fiind decesul acestuia prin stop cardio-respirator;
- cazul fortuit (art. 31 C. pen.) – spre exemplu, în timp ce făptuitorul se află la volanul unui autoturism nou, în garanție, are loc o defecțiune neprevăzută la

^[1] C. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 33-34.

sistemul de direcție sau de frânare care provoacă un accident auto soldat cu un deces.

Cauze de neimputabilitate speciale

- acestea sunt prevăzute în norma de incriminare a infracțiunii – spre exemplu, art. 290 alin. (2) C. pen. prevede faptul că în cazul dării de mită, fapta nu constituie infracțiune atunci când mituitorul a fost constrâns prin orice mijloace de către cel care a luat mită.

De reținut este faptul că dacă acțiunea penală s-a stins ca urmare a existenței unei cauze de neimputabilitate, suspectul sau inculpatul are dreptul de a cere **continuarea procesului penal**, potrivit dispozițiilor art. 18 C. proc. pen., situație în care, dacă se constată incidența unui caz dintre cele prevăzute de art. 16 alin. (1) lit. a)-c) C. proc. pen., soluția se va dispune în raport cu acesta, iar în caz contrar se va menține temeiul inițial.

Efectele constatării existenței unei cauze justificative se răsfrâng asupra tuturor participanților la comiterea faptei prevăzute de legea penală (efect *in rem*), pe când constatarea existenței unei cauze de neimputabilitate are efect doar asupra persoanei cu privire la care se constată existența acestor împrejurări (efecte *in personam*), iar asupra participanților numai în măsura în care și aceștia beneficiază de o astfel de cauză. Unica ipoteză în care cauzele de neimputabilitate au efecte *in rem* este aceea a existenței unui caz fortuit.

Art. 16 alin. (1) lit. e) C. proc. pen. – lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale

- operează *in personam*;
- lipsa plângerii prealabile înlătură răspunderea penală [art. 157 alin. (1) teza finală C. pen.];
- plângerea prealabilă reprezintă un mod special de sesizare, având o natură juridică mixtă:
 - condiție de procedibilitate;
 - condiție de pedepsibilitate;
- lipsa plângerii prealabile poate îmbrăca două forme:
 - neintroducere;
 - introducere, însă cu nerespectarea condițiilor legii pentru introducerea validă.
 - **excepție:** este valabilă plângerea prealabilă greșit îndreptată, dar valid întocmită;

- ⊖ lipsa plângerii prealabile nu împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale din oficiu, chiar dacă termenul de introducere a plângerii prealabile a fost depășit, în cazul în care cel vătămat este:
 - o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori
 - o persoană cu capacitate de exercițiu restrânsă sau
 - o persoană juridică ce este reprezentată de făptuitor [art. 157 alin. (4) C. pen.];
- ⊖ acțiunea penală se poate pune în mișcare din oficiu și când:
 - persoana vătămată a decedat înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii;
 - persoana juridică a fost lichidată [art. 157 alin. (5) C. pen.].

O plângere prealabilă introdusă tardiv nu mai poate fi admisă;

Spre exemplu, în cazul unei infracțiuni de lovire și alte violențe, persoana vătămată nu mai formulează plângere împotriva făptuitorului, deși, în prealabil, a sunat la 112 și organele de constatare s-au deplasat la fața locului sesizându-se din oficiu.

- ⊖ constituie situații în care **lipsa autorizării** prealabile a organului competent este determinantă în soluționarea cauzei următoarele:
 - în cazul aplicării legii penale în spațiu potrivit **principiului personalității legii penale**, respectiv în ipoteza prevăzută la art. 9 alin. (3) C. pen., potrivit căreia în cazul infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării de către un cetățean român sau de o persoană juridică română, în anumite condiții, punerea în mișcare a acțiunii penale se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau, după caz, a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție; Termenul în care poate fi emisă autorizația este de 30 de zile de la data solicitării autorizării și poate fi prelungit, fără însă ca durata totală să depășească 180 de zile;
 - în cazul aplicării legii penale în spațiu potrivit **principiului realității legii penale**, respectiv în ipoteza prevăzută la art. 10 alin. (2) C. pen., conform căreia punerea în mișcare a acțiunii penale în cazul infracțiunilor comise în afara teritoriului țării de către un cetățean străin sau de către o persoană fără cetățenie, contra statului român, unui cetățean român ori unei persoane juridice române se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție^[1];

^[1] C. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 36.

- lipsa sesizării organului competent este aplicabilă în cazul infracțiunilor cuprinse la art. 413-417 C. pen., vizând anumite fapte comise de către militari, caz în care este necesară sesizarea comandantului unității militare.

De reținut este că spre deosebire de plângerea prealabilă, sesizarea organului competent nu poate fi retrasă ulterior^[1].

Art. 16 alin. (1) lit. f) C. proc. pen. – a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului sau inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică

Inculpatul G.M. a fost trimis în judecată pentru săvârșirea infracțiunilor de fals intelectual, prevăzut și pedepsit de art. 321 alin. (1) C. pen., uz de fals, prevăzut și pedepsit de art. 323 C. pen. și de constituire a unui grup infracțional organizat, prevăzută și pedepsită de art. 367 alin. (1) C. pen. Întrucât instanța constată că a intervenit prescripția răspunderii penale, dispune încetarea procesului penal față de inculpatul G.M., în baza art. 16 alin. (1) lit. f) C. proc. pen.^[2]

- prevederile vizează doar amnistia antecondamnatorie și doar prescripția răspunderii penale;
- în cazul amnistiei și al prescripției, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal, iar dacă se constată existența unuia dintre cazurile prevăzute la art. 16 alin. (1) lit. a)-d) C. proc. pen., se pronunță achitarea, pe când în situația în care nu sunt incidente acestea, se pronunță încetarea procesului penal.
- decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică – operează în virtutea principiului personalității răspunderii penale – așadar, dacă nu mai există subiectul pasiv al raportului de drept procesual penal, nici acțiunea penală nu are obiect^[3].

Art. 16 alin. (1) lit. g) C. proc. pen. – a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit împăcarea ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii

Inculpatul M.B.A. a contribuit la inducerea în eroare a părții civile, P.C., cu prilejul încheierii contractului de vânzare a unui teren, acționând cu intenție directă, prin urmărirea obținerii unui beneficiu material pentru sine. Astfel, se constată că sunt îndeplinite elementele constitutive ale infracțiunii prevăzute și pedepsite de art. 244 alin. (1) și (2) C. pen., respectiv ale infracțiunii de înșelăciune.

[1] *Ibidem*.

[2] C.A. Ploiești, s. pen. min. și fam., dec. pen. nr. 1302/30.12.2014.

[3] C. PARASCHIV, *op. cit.*, p. 37.